

Світлана Прищепа

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОСНОВ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ

У статті розкривається сутність, актуальність та важливість науково-методичної підготовки майбутніх вчителів до проектування виховної діяльності класного колективу. Визначена оптимальна структура підготовки майбутніх вчителів, окреслено детальну характеристику кожного заняття, подані типові завдання майбутнім вчителям, розкрито взаємопов'язані етапи проектування (початковий, власне проектування, впровадження проекту, корекції проекту та заключний) та основні дії на кожному з них. Проаналізовано основні методи підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: проектування, виховний процес, науково-методична підготовка, класний керівник, проектна діяльність, планування, діагностика.

В статье раскрывается сущность, актуальность и важность научно-методической подготовки будущих учителей к проектированию воспитательной деятельности классного коллектива. Определена оптимальная структура подготовки будущих учителей, определены подробную характеристику каждого занятия, представленные типовые задачи будущим учителям, раскрыто взаимосвязанных этапа проектирования (начальный, собственно проектирование, внедрение проекта, коррекции проекта и заключительный) и основные действия на каждом из них, проанализированы основные методы подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: проектирования, воспитательный процесс, научно-методическая подготовка, классный руководитель, проектная деятельность, планирование, диагностика.

The article reveals the essence, actuality and importance of scientific and methodical training of future teachers to planning of educator activity of class collective. Defined an optimal structure of future teachers' training (theoretical, practical, active and creative stages), which includes five lectures and practical lessons about the history of planning, its essence and principles, basic methods of diagnosis, represented the typical tasks for future teachers that include problematic issues at the level of knowledge and understanding, reveals the interrelated stages of planning (initial, properly planning, planning implementing, planning correction and final) and the main action. Analyzed main methods of future teachers training: traditional methods: (lectures,

seminars, practical lessons, trainings with elements of planning) and innovative methods (problem and developing method, the method of gaming simulation, planning method).

Key words: *planning, educator activity, scientific and methodical training, class leader, planning activity, diagnosis.*

Реформування та оновлення виховного процесу, вдосконалення змісту та методів виховання дітей за допомогою використання інноваційних технологій надзвичайно актуальні у виховному процесі сучасної загальноосвітньої школи.

Потреба в удосконаленні науково-методичної підготовки майбутніх учителів дозволить спрямувати їх діяльність на вирішення актуальних проблем сьогодення, запровадження дієвих технологій, форм та методів проектування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що на різних етапах розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики проблема впровадження проектування у виховній діяльності досліджувалася такими вченими, як В. Безрукова, О. Киричук, О. Коберник, А. Лігоцький, М. Наказний, М. Сибірська, Н. Ткаченко, В. Штейнберг, Н. Яковлева та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні науково-методичної підготовки майбутніх вчителів до проектування виховної діяльності у колективі школярів.

Науково-методичну підготовку визначаємо як процес засвоєння теоретичних знань з методики виховної роботи та формування умінь, необхідних для здійснення спеціально спроектованої виховної діяльності класного колективу.

Навчання класних керівників за допомогою особистісно-орієнтованої технології – проектування слід розуміти як певну систему, що має і зміст, і будову, яка складається з ряду взаємообумовлених структурних компонентів.

Ця підготовка становить собою складну, послідовно впорядковану, динамічну систему, яка спрямована на формування у педагогів спеціальних знань, умінь та навичок здійснювати психолого-педагогічну діагностику, вміння орієнтуватися у виховних ситуаціях та їх прогнозувати, правильно визначати особистісні риси та емоційні стани учнів, добирати найефективніші засоби та види життєдіяльності, втілювати їх у процесі психолого-педагогічної взаємодії, розвивати вміння у вчителів творчо підходити до проектування виховної діяльності класного колективу.

Впродовж науково-методичної підготовки до спеціального проектування виховної діяльності класного колективу нами були виокремлені три етапи підготовки до проектування: **теоретичний** (формування у класних керівників основ спеціального проектування, його сутності, принципів; ознайомлення із основними структурними компонентами проектування та з їхніми головними завданнями і діями класного керівника та учнів); **практичний** (виконання завдань з елементами цілепокладання, прогнозування, моделювання, планування);

діяльнісно-творчий (розробка індивідуальних проектів та представлення на засіданнях методичних об'єднань класних керівників з подальшою їх реалізацією).

На нашу думку, важливим у впровадженні підготовки класних керівників є, з одного боку, добір форм та методів навчання класних керівників, а, з іншого боку, вибір тих оптимальних форм та методів, якими повинні оволодіти педагоги для успішного здійснення ними проектування виховної діяльності класу.

Основними методами підготовки класних керівників до спеціального проектування виховної діяльності класного колективу традиційно є: лекції, семінари, практичні заняття, тренінги. З огляду на специфіку підготовки класних керівників до проектування виховної діяльності дані форми організації можна проводити з елементами проектування.

Для більш ґрунтовної науково-методичної підготовки класних керівників, нами було організовано та проведено семінар «Проектування виховної діяльності класного колективу», який передбачав розгляд таких питань:

1. Історія розвитку проектування у вітчизняній і зарубіжній педагогіці.
2. Сутність педагогічного проектування, його принципи та структурні компоненти.
3. Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу.
4. Особливості організації життєдіяльності колективу за допомогою спеціального проектування.
5. Методи та методики діагностування та формування особистісної активності підлітків.

Перше заняття «Історія розвитку проектування у вітчизняній зарубіжній педагогіці» проводилося на основі ретроспективного аналізу низки праць з проблем проектування. Весь матеріал заняття ділиться на чотири частини, які визначають хронологічні етапи розвитку проектування (I етап – 20-ті роки ХХ ст., II етап – 30–60-ті роки ХХ ст., III етап – 80–90-ті роки ХХ ст., IV етап – сучасний стан розвитку проектування).

На цьому занятті роботу варто побудувати так, щоб класні керівники розділилися на групи, кожна з яких працювала б над розглядом окремого етапу розвитку проектування. Вчителі повинні аналізувати праці вчених, характеризувати підходи вивчення проектування як особливого механізму управління навчально-виховним процесом.

Для закріплення теоретичного матеріалу варто запропонувати після виступу кожної із груп загальне обговорення стану розвитку проблеми проектування виховного процесу. На нашу думку, такий вид роботи має проходити у формі диспуту, круглого столу, на якому класні керівники висловили б власні думки, дискутували б щодо підходів до вивчення проектування виховного процесу в різні історичні етапи.

На другому занятті «Сутність педагогічного проектування, його

принципи та структурні компоненти» класні керівники аналізують загальні підходи до визначення етапів проектування. Після викладу основних положень дослідників (Н. Алексєєвого, В. Безрукової, Дж. Джонса, Д. Діксона, Я. Дітриха, С. Заір-Бека, М. Кларіна, В. Краєвського, Н. Масюкової, Е. Машбіца, П. Хілла, Н. Яковлевої та ін.) про поетапну організацію створення виховного проектування, цікавим завданням для класних керівників на цьому етапі є детальний аналіз та характеристика погляди вчених. На основі власного педагогічного досвіду вчителі визначають основні принципи проектування виховної діяльності, ілюструючи реальними прикладами.

Третє заняття «Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу» полягає в тому, що на основі знань, отриманих на попередніх заняттях, педагоги розглядали основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу.

1) Початковий етап – в межах даного етапу використовується діагностика цілепокладання, планування виховної діяльності.

2) Етап проектування – реалізація проектної діяльності, моделювання педагогічної взаємодії вчителя та учнів, взаємин між учнями колективу; вибір та добір оптимальних форм та методів проектування виховної діяльності.

3) Етап впровадження проекту – виконання запланованих проектних дій та простежування динаміки росту їх життєвої активності.

4) Етап корекції проекту – оцінка результатів протікання проекту та можливість проведення корекції процесу.

5) Заключний етап – визначення результатів даної проектної діяльності та вибір варіантів щодо продовження проектування виховної діяльності.

Зазвичай за допомогою таких форм роботи більшості класним керівникам вдається розподілити основні дії, які виконують суб'єкти виховного процесу в межах кожного етапу проектування виховної діяльності, зазначаючи при цьому умови, які передбачають успіх проектувальної діяльності.

На занятті «Особливості формування особистісної активності за допомогою спеціально спроектованої виховної діяльності класного колективу», завданням для класних керівників є характеристика основних видів особистісної активності учнів, які необхідно формувати в процесі виховного процесу. Педагоги аналізують кожну складову особистісної активності, орієнтовно добирають оптимальні форми, методи та засоби формування фізичної, інтелектуальної, соціальної та духовної активності.

Класним керівникам пропонують виділити основні види фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної та оцінно-орієнтаційної діяльності для формування фізичної, пізнавальної, соціальної та духовної активності.

Впродовж п'ятого заняття «Методи та методики діагностування та формування особистісної активності підлітків» класних керівників

ознайомлюють із провідними діагностиками Б. Бітінаса, Ю. Гільбуха, М. Голубєва, О. Киричука, О. Коберника, О. Кочетова, М. Шиловой та ін., окреслюють переваги методів діагностики для формування особистісної активності учнів, зокрема, аналізують педагогічне спостереження, дослідницьку бесіду, опитування, анкетування, інтерв'ю, незалежні характеристики.

Класні керівники спробували самостійно продіагностувати основні види особистісної активності (фізичну, інтелектуальну, соціальну та духовну) та на основі колективної карти розвитку скласти графічно-сітковий план виховної діяльності класного колективу.

Слід зазначити, що засвоєння теоретичного матеріалу, який викладається за допомогою сучасних технологій (проектора, мультимедійної дошки), сприяє кращому усвідомленню класними керівниками важливості теми, активізує процеси сприйняття та запам'ятовування матеріалу, значно розвиває пізнавальні здібності фахівців, допомагає виховати, добирати комунікативні форми спілкування, цілеспрямованості, наполегливості, вимогливості та педагогічної культури.

Теоретичні відомості закріплюються практичними вправами, які практикують класних керівників у створенні проектів, що спрямовані на розв'язання педагогічних завдань.

Особливого значення при підготовці класних керівників до спеціального проектування виховної діяльності класу набувають методи навчання, тому варто їх використовувати під час розробки практичних занять: *проблемно-розвиваючий метод* [2], що виховує вміння самостійно стежити за розвитком якої-небудь проблемної ситуації й брати активну участь у її розв'язанні; *метод ігрового моделювання*, що використовує комплексну рольову гру з різними інтересами її учасників та необхідністю прийняття певного рішення по закінченню гри або в її ході. При цьому формуються комунікативні уміння, уміння співпрацювати й самостійно мислити; *метод проектів*, особливістю якого є самостійна розробка теми індивідуально чи групою (постановка мети, планування, моделювання, виконання та корекція проекту). За умов такого методу до процесів сприйняття й мислення додається практична діяльність. Цей метод є найефективнішим для формування проектувальних професійних знань, умінь та навичок [2].

Отже, за допомогою подібних завдань класні керівники мають змогу навчитися розробляти проекти виховної діяльності класних колективів, визначати провідні виховні задачі, виділяти систему форм взаємодії основних суб'єктів навчального-виховного процесу, прогнозувати результати проектування, застосовувати різні алгоритми дій в тій або в іншій ситуації.

Практичні заняття є обов'язковими для педагогів і проводяться з метою набуття нових знань, закріплення та удосконалення їх на основі глибокого теоретичного аналізу й досвіду практичної роботи. Завдяки практичним заняттям у класних керівників формуються вміння самостійної роботи щодо узагальнення та нагромадження інформації.

Звичайно, впродовж всієї науково-методичної підготовки класним керівникам необхідно наголошувати, що якість планування виховної діяльності забезпечується лише правильною організацією, що здійснюється за рахунок максимального включення всіх членів учнівського колективу у розробку планів.

Варто зазначити, що перед початком творчого чіткого, конкретного планування потрібно скласти алгоритм, в якому треба визначити основні етапи планування, конкретизувати зміст виховних справ та механізм їх здійснення.

Для ґрунтовної підготовки майбутніх класних керівників до проектування виховної діяльності класного колективу слід подавати типові завдання, які містять проблемні питання на рівні пізнання, розуміння, що забезпечують формування у класних керівників спеціальних проектувальних знань та вмінь.

На основі проведеної підготовки (комплексу теоретичного та практичного матеріалу) класні керівники повинні засвоїти, що вичерпний аналіз всіх складових виховного плану дає можливість педагогу певною мірою уявити весь спектр своєї діяльності (при цьому дати об'єктивні відповіді на запитання «Що потрібно робити?», «Чому саме це необхідно зробити?», «Які можливі наслідки в результаті проведених виховних дій?») та, звичайно, допоможе усвідомлено спрогнозувати подальшу педагогічну діяльність.

Отже, на основі аналізу проблеми науково-методичної підготовки майбутніх учителів до основ проектування виховної діяльності класного керівника, можемо зробити висновок, що здійснення педагогами проектування виховної діяльності класного колективу зведе до мінімуму педагогічні експромти, а, отже, і перетворить його з маловпорядкованої сукупності дій педагогів у системну, наперед спроектовану, творчу педагогічну взаємодію, що дасть змогу спрямувати діяльність класного керівника на реалізацію особистісно орієнтованого підходу виховання до кожного члена учнівського колективу.

Перспективи в подальшій роботі над проблемою вбачаємо у вивченні та проведенні діагностики готовності майбутніх вчителів до проектування виховної діяльності колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Класний керівник : пошук інновацій (до курсу «Сучасні педагогічні технології») : навч.-метод. пос. / [уклад. В. Солова; за ред. Є. Коваленко]. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, – 2011. – 333 с.
2. Коберник О. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі : навч.-метод. пос. / О. Коберник, О. Киричук. – К : Науковий світ, 2001.– 182 с.
3. Прищепа С. М. Програма науково-методичної підготовки класних керівників до проектування виховної діяльності класного колективу : метод. реком. / автор-упорядн. С. М. Прищепа. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. – 39 с.